

Forska eller förgås?

En forskare kan ha flera motiv för sitt värv. Det kan vara allt från en nobel önskan att göra något gott till en neutral strävan efter kunskap för kunskapens egen skull. Även mer individuella drivkrafter, som en vilja att utvecklas som person, nå personlig berömmelse eller kanske t.o.m. ekonomisk vinning, finns ofta med i bakgrunden.

Med tanke på de hotbilder som målats upp kring en förutspådd, möjligen stundande pandemisk influensa A kunde man till forskarens tänkbara motiv foga ytterligare ett, nämligen rädsla. Ökande kunskaper om karaktären hos virus som orsakat tidigare pandemier har bidragit till detta. Rädslan ökar tydligt samhällets satsningar på forskning i infektionssjukdomar, även sådana som alltså ännu inte existerar. WHO sticker inte under stol med att detta troligen gynnar infrastrukturen och beredskapen för övriga potentiella epidemier och hotande infektionssjukdomar (1).

Förutsägelser är svåra, speciellt de om framtiden, skrev den danska fysikern Niels Bohr. Statistik och prognoser beskriver sannolikheter men utesluter inte möjligheter. Det är alltså fullt möjligt att pandemin trots allt inte kommer att bryta ut inom en nära framtid, eller som Reijo Pyhälä nämner i sin artikel, kan komma att bli mindre aggressiv än väntat (2). Jämförelserna med spanska sjukan visar på både olikheter och likheter. Som att pandemin 1918–20 möjligen uppstod genom omsortering av humant och aviärt influensavirus under liknande lokala omständigheter. Men omständigheterna var alltså bara *nästan* desamma och är inte helt klarlagda, som Eija Lin-

nanmäki skriver i sin artikel i detta nummer av Handlingarna (3).

Forskare har uttryckt oro över bristande öppenhet, skyddade databaser och kommersiella intressen som kan komma att fördröja den vetenskapliga responsen på en pandemi (4, 5). Varken WHO eller amerikanska Center for Disease Control and Prevention (CDC) får godkänt för sin hantering av epidemiologiska och genetiska data med anknytning till virusbekämpning (4). Kritikerna vädjar om samma typ av öppenhet som visat sig så effektiv inom the Human Genome Project (HUGO) där alla gendata är allmänt tillgängliga inom 24 timmar efter sekvenseringen.

Om en pandemi trots allt bryter ut, är tiden en avgörande faktor. Då om någonsin kan hoppet om, eller kanske snarare kraven på ett snabbt ingripande från forskarnas sida bli uppenbara. Enligt Pyhälä kommer man inte att hinna ta fram ett specifikt vaccin förrän den första pandemivågen har passerat, trots hög beredskap och omfattande resurser (2). En snabb och öppen rapportering av alla nya fall, kliniska data och virusvarianters gensekvenser är då av största betydelse, och det kan komma att ge uttrycket ”publicera eller försvinn” en helt ny innebörd.

Viktig information om risker som forskare inom infektionssjukdomar tillhandahåller tenderar i vissa fall överbetonas av massmedia. Speciellt skeenden som inte är förknippade med riskbeteende och som kan komma att drabba oss slumpmässigt är tacksamma ämnen att dramatiserar. Samtidigt kan det tyvärr innebära att man

bidrar till en rädslans kultur (culture of fear) (6), som med ett cykliskt återkommande förlopp och varierande skepnad, i stor utsträckning är analog med den pandemi det nu skrivs om. Rädslan uppstår, "smittas" och avmattas på ett liknande sätt, och dagens medier ger den lätt global spridning. Det kan då vara fråga om rädsla för SARS, Ebola eller hiv men lika väl för biverkningar av vaccinationer, genmanipulerad mat eller global uppvärmning. Tyvärr sammanfaller dessa "fobidemier" sällan med ett reellt händelseförlopp och kan därför inte självklart antas gynna rätt ändamål vid rätt tidpunkt.

Johan Lundin

Referenser

1. WHO. Epidemic and Pandemic Alert and Response (EPR). 2006 [citerad 20.5.2006]; Tillgänglig vid: <http://www.who.int/csr/disease/influenza/pandemic/en/index.html>
2. Pyhälä R. Vägen från fågelinfluensa till en influensaepidemi. Finska Läkaresällskapets Handlingar. 2006;166:71-76.
3. Linnanmäki E. Spanska sjukan i Finland. Finska Läkaresällskapets Handlingar. 2006;166:77-86.
4. Dreams of flu data. Nature. 2006;440:255-6.
5. Salzberg S, Ghedin E, Spiro D. Shared data are key to beating threat from flu. Nature. 2006;440:605.
6. Culture of Fear. Wikipedia, The Free Encyclopedia . [citerad 20.5.2006]; Tillgänglig vid: http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Culture_of_fear&oldid=54087811